

GÖLGELEME İTİRAZI, KOŞULLU-OLASILIK ÇÖZÜMÜ VE GENELLİK SORUNU*

Keziban DER**

ÖZ

Gölgeleme itirazı, son dönemlerde güvenilirliğe yöneltilen ciddi itirazlardan biridir. Bu itiraz, güvenilirliğin, veritizm yani doğruluğun tek temel epistemik değer olduğu görüşü çerçevesinde, bilginin niçin doğru inançtan epistemik olarak daha değerli olduğunu açıklayamayacağını öne sürer. Goldman ve Olsson, ortaya koydukları “koşullu-olasılık çözümü” ile bu itirazın üstesinden gelmeye çalışırlar. Bilgi, Goldman ve Olsson’a göre, güvenilir bir süreçle oluşturulmuş doğru inanç olup, bilginin üstün değeri bu bileşik yapının gelecekteki benzer türde inançların doğru olma olasılığını arttırmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, bu cevabın “tip-örnek” ayırımına dayandığını ve bu nedenle “genellik sorunu” olarak adlandırılan güçlük karşışlaştığını göstermektir. Dolayısıyla, bu cevabın başarılı olabilmesi için, söz konusu güçlüğün bertaraf edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Gölgeleme, güvenilirlik, doğruluk, koşullu-olasılık, genellik, veritizm

THE SWAMPING OBJECTION, THE CONDITIONAL-PROBABILITY SOLUTION AND THE GENERALITY PROBLEM

ABSTRACT

The swamping objection is one of the serious objections raised against reliabilism in recent years. This objection asserts that reliabilism cannot explain why knowledge is epistemically better than true belief given veritism — the view that truth is the sole fundamental epistemic value. Goldman and Olsson try to overcome this objection with their “conditional-probability” solution. Knowledge, according to Goldman and Olsson, is reliably produced true belief and the superior value of knowledge stems from the fact that this composite state increases the probability of future true beliefs of similar kind. The aim of this paper is to show that this reply is based on the “type-token” distinction and thereby faces the so-called “generality problem”. Therefore, for this reply to be successful, this difficulty needs to be resolved.

Keywords: Swamping, reliability, truth, conditional-probability, generality, veritism

* Bu çalışmanın konusu, Prof. Dr. Fatih Sultan Mehmet ÖZTÜRK danışmanlığında yürütülen doktora tezinin ikinci bölümünde de ele alınmıştır.

** Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)
2020 Bahar, sayı: 29, ss. 337-352
Makalenin geliş tarihi: 12.11.2019
Makalenin kabul tarihi: 22.03.2020
Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf>

FLSF (Journal of Philosophy and Social Sciences)
Spring 2020, issue: 29, pp.: 337-352
Submission Date: 12 November 2020
Approval Date: 22 March 2020
ISSN 2618-5784

Giriş

Platon'un *Menon* diyalogunun son çeyreğinde, Sokrates bilginin doğru bir yol göstericiliğın "olmazsa olmaz koşulu" (*sine qua non*) olduğu yönündeki varsayımlarının aslında hatalı olduğunu ileri sürer.¹ Sorun şudur ki, doğru inanç da bilgi kadar iyi bir yol göstericidir.² Öyleyse, bilgi ve doğru inanç pratikte eşdeğerdir, der Sokrates. Bu sonucu şaşkınlıkla karşılayan Menon ise, şu soruyu sorar: Eğer bilgi ve doğru inanç pratikte eşdeğer ise, o zaman bilgi niçin doğru inançtan daha değerlidir? Çağdaş değer problemi (*the value problem*), Menon'un bu sorusunu konu edinir.³ Duncan Pritchard'ın da ifade ettiği üzere, ortada bir değer meselesi vardır çünkü

bilgiye doğru inançtan daha fazla değer verdiğimiz göz önüne alındığında, bunun neden böyle olması gerektiğine ilişkin net bir açıklamanın bulunmaması sorun yaratmaktadır.⁴

Epistemolojinin temel meselelerinden birisi olarak kabul edilen değer problemi, özellikle Gettier-sonrası dönemde bilginin tanımı sorunu ile uğraşan analitik projenin başarılı bir sonuç ortaya koyamayıp bir çıkmaza sürüklenmesinin ve epistemik sorunların çözümünde erdem etiğinin yaklaşımını benimseyen erdem epistemolojisinin etkisiyle ön plana çıkmıştır.⁵ Wayne Riggs, epistemolojik düzlemdeki bu yönelimi "değer dönüşü" (*the value turn*) olarak ifade eder ve "eski sorunlara yeni kaynaklar" sunan bir hareket olarak karakterize eder ki, bu da bilginin değerine ilişkin tartışmaların başta bilginin neliği sorunu olmak üzere pek çok epistemik meseleyle olan bağlantısını vurgular.⁶ Öyle ki, çoğu bilgi kuramcısı, yeterli bir bilgi kuramının bilginin değerini açıklaması gerektiğini düşünür.⁷ Dahası, Pritchard'ın da belirttiği gibi, eğer bilginin üstün değeri açıklanamazsa ya da bilgi düşünölenin aksine ayrıcalıklı bir değere sahip değilse, o zaman bilgi ile ilgili meselelerin epistemik soruşturmada niçin merkezi bir yer

¹ Platon, *Menon*, çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2011, 97a.

² Sokrates, bu savını desteklemek adına meşhur Larissa örneğini verir. Sokrates, bu örnekte, daha önce Larissa'da bulunmuş ve oraya nasıl gidileceğini bilen bir rehber ile oraya daha önce hiç gitmemiş fakat hangi yoldan gidileceğine ilişkin doğru inanca sahip bir rehberi karşılaştırır ve her ikisinin de Larissa'ya başarıyla ulaşmanızı sağlayacağını söyler (bkz. Platon, *Menon*, 97a8-c).

³ Bu problem, aynı zamanda Menon sorunu (*the Meno problem*) ya da birincil değer problemi (*the primary value problem*) olarak da adlandırılır (bkz. Duncan Pritchard, "Recent Work on Epistemic Value", *American Philosophical Quarterly*, sayı: 44, 2007, s. 86).

⁴ Duncan Pritchard, "Recent Work on Epistemic Value", s. 86.

⁵ Duncan Pritchard, "Recent Work on Epistemic Value", s. 85.

⁶ Wayne Riggs, "The Value Turn in Epistemology", *New Waves in Epistemology* içinde, eds. Vincent Hendricks & Duncan Pritchard, Palgrave Macmillan, New York, 2008, s. 300.

⁷ Örneğin, bkz. Jonathan Kvanvig, *The Value of Knowledge and the Pursuit of Understanding*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, s. 5; Timothy Williamson, *Knowledge and Its Limits*, Oxford University Press, Oxford, 2000, ss. 30-1.

işgal ettiğini açıklamak da zorlaşırdı.⁸ Dolayısıyla, değer meselesi epistemolojide oldukça önemli bir yer tutar.

Bu yazıda, değer meselesinin çözümünde öne çıkan çağdaş yaklaşımlardan biri olan güvenilirliğe karşı geliştirilen “gölgeleme itirazı” ve bu itirazı aşmayı amaçlayan koşullu-olasılık çözümü üzerinde durulacaktır. Fakat, söz konusu itirazın ve çözümün daha iyi anlaşılması için, öncelikle kısaca güvenilir bilgi görüşünü ve bu görüşün eldeki meseleyi yani değer sorununu nasıl çözdüğünü açıklamak önemlidir. Güvenilirliğe göre, bilgi güvenilir bir süreçle oluşturulmuş doğru inançtır. Literatürde, “basit güvenilirlik” (*simple reliabilism*) olarak bilinen güvenilirliğin bu versiyonu, Gettier-türü örnekleri engelleyecek ilgili bir koşulun yer almadığı görüştür. Bu görüşün özünü oluşturan “güvenilirlik” sınırlaması ise, çoğunlukla doğru inanç üretme eğilimi şeklinde karakterize edilmektedir.⁹ Yani, bilişsel bir sürecin ya da mekanizmanın güvenilirliği, o sürecin ürettiği inançların çoğunluğunun doğru olmasına bağlıdır. Güvenilirlik, bilgiye yüklediğimiz değeri ortaya koyduğu bu tanım çerçevesinde açıklamaya çalışır. Buna göre, bilginin üstün değeri, doğru inancı bilgiye dönüştüren unsurdan yani “güvenilirlik” koşulundan gelir. Peki ama, öyleyse, bu koşulu değerli kılan nedir? Güvenilirliğe göre, bu unsurun değeri “doğruluk” amacı üzerinden kaynaklanır. Çağdaş epistemolojide oldukça yaygın bir şekilde kabul edilen ve “veritizm” olarak da bilinen bu değer anlayışı, epistemik açıdan nihai hedefimizin doğruluğa ulaşmak olduğunu ve diğer tüm epistemik unsurların bu amacı gerçekleştirdikleri ölçüde epistemik olarak değerli olacaklarını öne sürer.¹⁰ Güvenilirlik unsuru da doğruluk amacıyla enstrümantal olarak bağlantılı olduğu için epistemik bakımdan değerlidir. Diğer bir deyişle, güvenilir bilişsel süreç ya da mekanizmalar epistemik amaç olan doğruluğa ulaşmaya vesile olurlar ve bu nedenle enstrümantal bir değere sahiptirler. O halde, bilginin ekstra değeri de güvenilirliğe göre, enstrümantal bir değerdir.

Ancak, ne var ki, güvenilirliğin bu çözümü, bazı bilgi kuramcılarına göre, eldeki meseleyi aşmada başarılı değildir. Çünkü güvenilirlik unsuru sadece doğruluk-amacından kaynaklanan enstrümantal bir değere sahiptir ve bu değer doğruluğun değeri ile birleştiğinde “gölgelenir”. Bu nedenle, güvenilir süreçle oluşturulmuş doğru inanç, salt doğru inançtan daha değerli değildir. Çağdaş epistemolojide “gölgeleme itirazı” olarak da adlandırılan bu eleştiriye karşı farklı güvenilirlik tepkileri geliştirilmiştir. Alvin Goldman ve Erik Olsson tarafından öne sürülen “koşullu-olasılık” çözümü de bunlardan biridir. Bileşik bir yapı olarak bilginin yani güvenilir bir süreçle oluşturulan doğru inancın epistemik bakımdan

⁸ Duncan Pritchard, “Knowledge, Understanding and Epistemic Value”, *Royal Institute of Philosophy Supplement*, sayı: 64, 2009, s.19.

⁹ Alvin Goldman, *Epistemology and Cognition*, Harvard University Press, Cambridge, 1986, s. 26.

¹⁰ Bu aksiyolojik yaklaşım, kimi zaman “epistemik değer monizmi” (*epistemic value monism*) adıyla da anılır (bkz. Linda Zagzebski, “Epistemic Value Monism”, *Ernest Sosa and His Critics* içinde, ed. John Greco, Blackwell Publishing, Oxford, 2004, s. 191).

niçin daha değerli olduğunu açıklamaya çalışan bu çözümün temelinde şu düşünce yatmaktadır. Bilgi, salt doğru inancın aksine, güvenilir bir inanç oluşturma mekanizmasını içerir ki, bu mekanizmanın tekrar kullanımı halinde oluşacak olan inançların doğru olma olasılığı oldukça yüksektir. Yani, bir inancın güvenilir bir mekanizmayla oluşturulması, eldeki inancın doğruluğunun göstergesi olmakla beraber, gelecekteki benzer türden inançların da doğru olma ihtimalini barındırır. Bu özellik ise, veritizme dayalı olarak, epistemik bakımdan değerli bir özelliktir. Salt doğru inanç ise böyle bir özellikten yoksundur ve bu nedenle bilgiye nazaran daha az değerlidir.

Bilginin böyle bir özelliğe sahip olduğunu kabul etsek bile, bunun eldeki itirazı bertaraf edip etmediği tartışmalıdır. Bu makalenin amacı, söz konusu tepkinin oldukça önemli bir ayrım olan ve genellik sorununun da ortaya çıkmasında etkili olan “tip-örnek” ayrımı üzerine kurulu olduğunu ve bu nedenle bu tepkinin gölgeleme itirazına karşı başarısının genellik meselesinin çözümüne bağlı olduğunu göstermektir. Çalışmanın genel düzeni şöyle olacaktır. İlk olarak, güvenilirliğe yöneltilen gölgeleme itirazı detaylı olarak sunulacaktır. Daha sonra, Goldman ve Olsson’un bu itiraza karşı tepkisi ele alınıp, açıklanacaktır. Son kısımda ise, bu tepkinin “tip-örnek” ayrımına dayandığı gösterilip, güvenilirliğin öncelikle genellik sorunuyla hesaplaşması gerektiği iddia edilecektir.

I. Gölgeleme İtirazı

Gölgeleme itirazı, kabaca, şöyle ilerler.¹¹ Bir inancı oluşturan bilişsel mekanizmanın güvenilirliği epistemik olarak değerli bir özelliktir çünkü bu türden mekanizmalar doğruluk amacına ulaşmaya vesile olurlar. Fakat, eğer öyleyse, eldeki bir inancın hem güvenilir bir şekilde oluşturulması hem de doğru olması, epistemik olarak salt doğru inançtan daha değerli değildir. Nitekim, inançlarımızın güvenilir bir şekilde oluşturulmasına değer vermemizin tek nedeni, bu özelliğin doğruluğa aracı olmasıdır; ama, doğru inanç bir kere oluşturulduktan sonra, bu inancı oluşturan sürecin güvenilirliği ona epistemik olarak ek bir değer katmaz. Güvenilirliğin değeri, Jonathan Kvanvig’in deyimiyle, doğruluğun değeri ile “gölgelenir”.¹² Bu nedenle, eldeki kuram, güvenilir bir sürecin ürünü olan doğru inanç yani bilgi ile salt doğru inanç arasındaki değer farkını açıklayamaz.

Bir analogi yardımıyla bu itiraz daha da netleştirilebilir: Diyelim ki espresso dünyasında bir fincan espressoyu iyi kılan, tat, koku, miktarı, görünümü

¹¹ Bu itiraz, özellikle erdem epistemolojisini savunanlar başta olmak üzere birçok bilgi kuramcısı tarafından dile getirilmiştir. Örneğin, bkz. Linda Zagzebski, “Epistemic Value Monism”, ss. 190-1; Ernest Sosa, *A Virtue Epistemology: Apt Belief and Reflective Knowledge*, Vol. I, Oxford University Press, Oxford, 2007, ss. 72-6.

¹² Jonathan Kvanvig, *The Value of Knowledge and the Pursuit of Understanding*, s. 47.

gibi duyuşal nitelikleridir.¹³ Bu durumda, düzenli bir şekilde iyi espresso yapan güvenilir bir espresso makinesi de bir espresso sever olarak sizin için değerli olacaktır. Ancak, sorun şudur. Güvenilir espresso makinelerine iyi espresso yaptıkları için enstrümantal olarak değer versek de espresso iyi olduğu müddetçe, espressonun nasıl yapıldığının bir önemi kalmaz. Örneğin, niteliksel olarak aynı yani tat, koku, miktarı gibi duyuşal nitelikleri arasında hiçbir farklılık olmayan iki fincan espressoyu düşünün. Bu durumda, birine diğerine tercih etmeniz için herhangi bir sebep gözükmemektedir. Çünkü espressonun değeri duyuşal nitelikleri üzerinden tespit edilir. Her iki espresso da aynı duyuşal niteliklere sahip olduğu için eş ölçüde iyi olacaktır. Ancak, bu espressolar farklı espresso makineleri ile yapılmıştır. Biri, düzenli olarak iyi kalitede espressolar yapan güvenilir bir espresso makinesinin ürünüdür. Diğer ise, çoğunlukla kötü espressolar yapan, fakat arada bir iyi espresso yapan güvenilir olmayan bir espresso makinesinin ürünüdür. Buna göre, iki espressoya ilişkin yargınız değişir miydi? Birini diğerine tercih eder miydiniz? Görünüşe bakılırsa, bunun için bir neden yoktur. Fakat yine de yeterince ikna olmadıysanız, Pritchard'ın da söylediği üzere, kendinize bu fincanlardan birine daha fazla para ödemeye istekli olup olmadığını sorabilirsiniz.¹⁴ Pritchard'a göre, bu sorunun cevabı oldukça açıktır. Her iki espresso da niteliksel olarak aynı olduğu sürece, kimse bu fincanlardan birine diğerinden daha fazla para ödemek istemeyecektir.

Peki, ama öyleyse, espresso analojisine paralel olarak, para kazanmanın iyi bir şey olduğunu ama paranın nasıl kazanıldığının yani birisinden çalarak mı yoksa dürüst bir şekilde mi kazanıldığının bir önemi olmadığını söyleyebilir miyiz? Şüphesiz, dürüst bir şekilde kazanılan para, hırsızlık yaparak kazanılan paradan daha değerlidir. Ancak, Michael DePaul'un de belirttiği üzere, bu durum para kazanmanın yanında dürüstlüğe de değer verdiğimizizi gösterir ki, bu da söz konusu duruma değer monisti olarak yaklaşmadığımız anlamına gelir.¹⁵ Yani hem dürüstlük hem de para kazanmak iyi şeylerdir. Fakat, espresso analojisinin vurgulamaya çalıştığı nokta şudur. Monist bir değer anlayışı yani tek bir temel değer ya da telosun olduğu görüşü temelinde, bu telosu gerçekleştirmeye vesile olan aracın değerinin, bu telosun değerine eklenip, onu daha değerli kılmasının mümkün olmamasıdır. Buna göre, espressonun değerini belirleyen tek ölçüt espressonun duyuşal nitelikleri olduğu için ve güvenilir bir espresso makinesine değer vermemizin tek nedeni ürettiği espressonun kalitesi olduğu için, espresso iyi olduğu müddetçe, onun nasıl yapıldığının artık bir önemi

¹³ Espresso analojisi için, bkz. Linda Zagzebski, "The Search for the Source of the Epistemic Good", *Metaphilosophy*, sayı: 34, 2003, s. 13.

¹⁴ Duncan Pritchard, "Veritism and Epistemic Value", *Goldman and His Critics* içinde, eds. Brian P. McLaughlin ve Hilary Kornblith, Blackwell, Oxford, 2016, s.201.

¹⁵ Michael DePaul, "Value Monism in Epistemology", *Knowledge, Truth and Duty* içinde, ed. Matthias Steup, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 179.

kalmaz. Yani, iyi bir espressonun değeri, güvenilir bir makineyle yapıldığı için artmaz.

Benzer şekilde, bir inanç doğru olduğu müddetçe, o inancın güvenilir bir süreçle oluşturulmuş olması, onun epistemik bakımdan değerini yükseltmez. Mesela, p gibi bir önermeye ilişkin iki doğru inancı ele alalım. Bu inançlardan biri, güvenilir bir süreç ile oluşturulmuştur. Diğerrinin oluşumuna neden olan süreç ise, güvenilir olmayan bir süreçtir. Bir inancın epistemik değerinin doğruluk-amacı üzerinden belirlendiğini kabul edersek, bu inançlar epistemik olarak eş ölçüde değerli olacaklardır. Çünkü her ikisi de doğru olup, söz konusu amacı gerçekleştirmişlerdir. Öyleyse, güvenilir bir süreçle oluşturulan doğru inanç, güvenilir olmayan bir şekilde oluşturulan doğru inançtan daha değerli değildir. Eğer bilgi güvenilir bir süreçle oluşturulan doğru inanç ise, o zaman bilgi daha değerli değildir. Sonuç olarak, güvenilircilik bilginin üstün değerini aslında açıklayamamaktadır.

Espresso analogisinde görüldüğü üzere, gölgeleme argümanı iki temel dayanak üzerine kuruludur. Bunlardan biri, Pritchard'ın da ifade ettiği gibi, enstrümantal değere ilişkin genel bir savdır: Eğer bir özellik (inançlar söz konusu olduğunda, tıpkı güvenilir bir şekilde form edilmiş olmak gibi), başka bir iyiye (örneğin, doğruluk) izafi olarak yalnızca enstrümantal olarak değerliyse, o zaman bu başka iyinin halihazırda mevcut olduğu durumlarda, enstrümantal olarak değerli olan o özelliğın mevcudiyeti hiçbir ek değer katmaz.¹⁶ Diğeri ise, güvenilirciliğın veritizmi yani doğruluğun tek temel epistemik değer olduğunu kabul etmesinin bir sonucudur. Buna göre, bilişsel bir sürecin güvenilirliği, doğruluk amacına izafi olarak sadece enstrümantal olarak değerlidir. O halde, güvenilir bir süreçle oluşturulan doğru inanç, salt doğru inançtan daha değerli değildir. Eğer bilgi güvenilir bir süreçle oluşturulan doğru inanç ise, o zaman bilgi salt doğru inançtan daha değerli değildir.

Pritchard'ın terimleriyle ifade edecek olursak, gölgeleme argümanı biçimsel olarak aşağıdaki gibidir:

- (1) Eğer bir öğenin sahip olduğu bir özelliğın değeri, başka bir iyiye izafi olarak sadece enstrümantal değerse ve söz konusu iyi halihazırda o öğede mevcutsa, o zaman bu özellik o öğeye ek bir değer eklemez.
- (2) Bir inancın sahip olduğu güvenilir bir süreçle oluşturulmuş olma özelliğının değeri, doğruluğun değerine izafi olarak sadece enstrümantal epistemik değerdir.
- (3) O halde, güvenilir süreçle oluşturulan doğru inanç, salt doğru inançtan epistemik olarak daha değerli değildir.
- (4) Bilgi, güvenilir süreçle oluşturulan doğru inançtır.

¹⁶ Duncan Pritchard, "Veritism and Epistemic Value", s. 202.

(5) O halde, bilgi doğru inançtan epistemik olarak daha değerli değildir.¹⁷

Gölgeleme itirazının temel dayanağı, (1) no'lu öncülde ifade edilen ve Pritchard'ın "kavramsal aksiyolojik bir doğruluk" (*conceptual axiological truth*) olarak nitelendirdiği ve kimi zaman da "gölgeleme tezi" (*swamping thesis*) olarak adlandırılan koşullu yapıdaki savdır. Her ne kadar Pritchard açıkça belirtmese de, gölgeleme tezi aslında "çift-sayım hatası" (*double-counting mistake*) olarak bilinen hatayı önlemek amacını taşımaktadır.¹⁸ Örneğin, güvenilirliğin bilgi tanımını ele alalım. Güvenilir bir süreçle oluşturulan doğru inanca eşdeğer olan bilginin değeri, bileşenlerinin değerinin toplamına eşittir. Ancak, doğruluğa vesile olduğu için yalnızca enstrümantal değere sahip olan güvenilirliğin değerini, eldeki bir inancın doğruluğuna ek olarak saymak, "çift sayım hatası" olarak bilinen hatayı işlemek demektir. Çünkü bilginin değeri belirlenirken doğru inancın değeri iki kez sayılır.¹⁹

(2) no'lu öncül ise, veritizme dayanır. Veritizm, yukarıda da ifade edildiği üzere, doğruluğun tek temel epistemik değer olduğunu savunan monist bir yaklaşımdır. Gölgeleme itirazını ortaya koyanlar, güvenilirliğin değer meselesini çözebilmesinin tek yolunun, bilginin üstün değerinin güvenilirlik şartından kaynaklandığını ileri sürmek olduğunu varsaymaktadırlar. Dahası, söz konusu epistemik unsurun değerinin sadece doğruluk amacından kaynaklanan enstrümantal bir değer olduğu ve bu unsurun sahip olduğu değer başka herhangi bir şekilde türetilmeyeceği öngörülmektedir. Bu nedenle, gölgeleme itirazı ancak veritizm temelinde güvenilirliğe ciddi bir tehdit oluşturabilir. Yani, bu itiraz, temelde, veritist yaklaşımın kabulü üzerine kuruludur.²⁰

Ancak bu noktada şöyle bir sorunun sorulması önemlidir: Veritizm gerçekten enstrümantalizmi gerektirir mi? Diğer bir deyişle, (2)'de dile getirilen öncül, veritizmin zorunlu bir sonucu mudur? Doğruluğun tek temel epistemik değer olduğu ve diğer tüm epistemik unsur ya da özelliklerin doğrulukla bağlantısı yüzünden bir değer kazandığını kabul etsek bile, bu, doğruluk ile diğer epistemik unsurlar arasındaki değer aktarım ilişkisinin enstrümantal olması gerektiği anlamına gelmez. Bazı epistemik unsurların, örneğin, epistemik erdemlerin, değeri, erdem epistemolojisinin öncüleri tarafından da savunulduğu üzere, doğruluk amacı üzerinden teleolojik yolla türetilir. Öyleyse, veritizm,

¹⁷ Duncan Pritchard, "Veritism and Epistemic Value", s. 202.

¹⁸ Alvin Goldman ve Erik Olsson, "Reliabilism and the Value of Knowledge", *Epistemic Value* içinde, eds. Adrian Haddock, Alan Millar ve Duncan Pritchard, Oxford University Press, Oxford, 2009, s. 26.

¹⁹ Michael DePaul, "Value Monism in Epistemology", s. 180.

²⁰ Bu da, söz konusu itirazın yalnızca güvenilirliğe değil, veritizmi benimseyen diğer bilgi teorileri için de ciddi bir tehdit teşkil ettiği anlamına gelmektedir (bkz. Ward Jones, "Why Do We Value Knowledge?", *American Philosophical Quarterly*, sayı: 34, 1997, s. 427). Diğer bir deyişle, bilgiyi doğru inanç + X şeklinde tanımlayan her bilgi teorisi, veritizmi esas aldığı müddetçe, gölgeleme itirazıyla hesaplaşmak durumundadır.

Pritchard'ın iddia ettiğinin aksine, enstrümantal bir değer aktarım ilişkisini zorunlu kılmaz. Fakat, bütün bunlar ne (2) no'lu öncülün yanlış olduğu anlamına gelir ne de söz konusu öncülün makul olduğu düşüncesine gölge düşürür. Burada (2)'yi veritizmin sonuçlarından yalnızca birisi olarak kabul etmenin daha doğru olacağına ve teleolojik yaklaşımların belki de gölgeleme itirazından muaf olabileceği olgusuna dikkat çekmek tartışmamız açısından önemlidir. Çünkü, eldeki itiraz veritizmin yanısıra enstrümantalist değer aktarım ilişkisini de gerektirmektedir.

İlk iki öncül, Pritchard'a göre, güvenilir bir süreçle oluşturulan doğru inancın, sadece doğru inançtan daha değerli olmadığı sonucuna götürür. Ancak, ne var ki, argümanın (3) no'lu öncülde dile getirilen ara sonuca kadar olan kısmı, tıpkı bir entimemde olduğu şekilde eksik bırakılmıştır. (3)'deki ara sonucu türetebilmek ve argümanın aslında oldukça makul ve geçerli olduğunu görebilmek için, iki ek öncül eklenmelidir. Bunu görmek için, (1) ve (2) no'lu öncüllerin yeniden ele alınıp gözden geçirilmesi yeterlidir. Bir koşul önermesi olan (1)'in ön bileşeni, yukarıda da ifade edildiği gibi, " $p \wedge q$ " formundaki bir tümel evetleme önermesinden oluşmaktadır. (2)'de ise, bu tümel evetlemenin ilk bileşeni yani p ("bir öğenin sahip olduğu bir özelliğın değeri, başka bir iyiye izafi olarak sadece enstrümantal değerdir") ifade edilmiş ama ikinci bileşeni yani q ("söz konusu iyi halihazırda o öğede mevcuttur") ifade edilmemiştir. Buna göre, eğer q da doğru ise yani "söz konusu iyi halihazırda o öğede mevcut" ise, o zaman (1) no'lu öncülün ön-bileşeni de doğrulanır. Böylece, söz konusu epistemik özelliğın yani güvenilirliğın eldeki inanca ek bir epistemik değer katmadığı sonucu türetilir. Kaldı ki, bu da (3)'de ifade edilen ara sonuca yani güvenilir süreçle oluşturulan doğru inancın salt doğru inançtan epistemik olarak daha değerli olmadığı savına eşdeğerdir. Güvenilirci görüşe göre, bilgi güvenilir süreçle oluşturulmuş doğru inançtır. Öyleyse, bilgi salt doğru inançtan daha fazla epistemik değere sahip değildir. Fakat, gölgeleme itirazının dayandığı bu argümana karşı, farklı tepkiler geliştirilmiştir. Burada yalnızca güvenilir ve aynı zamanda veritizmle uyumlu bir tepki olan "koşullu-olasılık çözümü" üzerinde durulacaktır. Goldman ve Olsson tarafından önerilen bu çözüm, bir sonraki bölümde ele alınacaktır.²¹

II. Koşullu-Olasılık Çözümü

Goldman ve Olsson'a göre, gölgeleme itirazının yol açtığı temel güçlük "çift-sayım" tehdidinden kaynaklanmaktadır.²² Bu tehdit ise, temelde,

²¹ Goldman ve Olsson'un söz konusu itiraza karşı diğer bir yanıtı ise, "değer özerkliği" (*value autonomization*) adını verdikleri ve güvenilirirci anlamda bilgiye niçin daha fazla değer verme eğiliminde olduğumuzu açıklamaya çalışan yaklaşımdır. Değer özerkliği çözümüne ilişkin ayrıntılı bir sunum için, bkz. (Alvin Goldman ve Erik Olsson, "Reliabilism and the Value of Knowledge", ss. 31-35).

²² Alvin Goldman ve Erik Olsson, "Reliabilism and the Value of Knowledge", s. 27.

güvenilirliğin değerinin doğruluk amacından kaynaklanan enstrümantal bir değer olduğu kabulünden ortaya çıkmaktadır. Ancak, Goldman ve Olsson, ortaya koydukları koşullu-olasılık çözümüyle, bu kabulü artzamanlı bir şekilde yorumlayarak, söz konusu tehlikeyi ve gölgeleme itirazını bertaraf etmeye çalışırlar. Şöyle ki, gölgeleme itirazı, espresso analojisinde de açıkça görüleceği üzere, güvenilir bir sürecin değerinin t zamanında oluşturduğu inancın doğruluğundan kaynaklandığını öngörür. Buna göre, bu sürecin değerinin doğruluğunun değeri ile birleştiğinde eldeki inancı daha değerli kılmayacağı iddia edilir. Fakat, Goldman ve Olsson, güvenilir bir mekanizmanın zaman içerisinde oluşturacağı diğer inançların da doğru olma olasılığının bulunduğunu ve bu yüzden güvenilir süreçle oluşturulan doğru inancın daha değerli olduğunu öne sürerler. Goldman ve Olsson bu çözüm önerisini şöyle ifade ederler:

Eğer doğru bir inanç güvenilir bir süreç tarafından üretilirse, bu bileşik durum (*composite state of affairs*), aynı doğru inancın bu şekilde üretilmemesi durumunda bulunmayan bir özelliğe sahiptir. Dahası, bu özellik sahip olmak için değerli bir özelliktir – aslında epistemik olarak değerli bir özelliktir. Dolayısıyla, [...] p'yi bilmek, p'ye ilişkin doğru inanca sahip olmaktan daha değerlidir. Bilgiyi doğru inançtan ayıran bu ekstra değerli özellik nedir? O, benzer türden gelecekteki inançların da doğru olmalarını olası kılma özelliğidir. Daha doğrusu, güvenilirlik bağlamında, S öznesinin p gibi bir önermeyi bilmesine bağlı olarak, S'nin gelecekte benzer türden doğru inançlara sahip olma olasılığı, S'nin p'ye ilişkin yalnızca doğru inanca sahip olmasına bağlı olarak, benzer türden doğru inançlara sahip olma olasılığından daha fazladır.²³

Goldman ve Olsson'a göre, bir inancın güvenilir süreçle oluşturulması, eldeki inancın doğruluğunun göstergesi olmakla beraber, gelecekteki benzer türden inançların doğruluğunun da bir göstergesidir. Şöyle ki, bir inancı oluşturan güvenilir sürecin tekrar kullanımı halinde, bu süreç tarafından oluşturulan sonraki inançların da doğru olma olasılığı mevcuttur. Buna göre, koşullu-olasılık çözümü, güvenilir anlamda bilgiye sahip olan birinin gelecekte benzer türden doğru inançlara sahip olma olasılığının, yalnızca doğru inanca sahip birinin gelecekte benzer türden doğru inançlara sahip olma olasılığından daha fazla olduğunu öne sürer. S'nin p'ye ilişkin bilgiye sahip olması koşuluna dayalı bir olasılık söz konusu olduğu için, bu çözüm "koşullu olasılık" adını alır. Bilginin gelecekteki doğru inançlara ilişkin bir güvence teşkil etmesi de bilgiyi salt doğru inançtan daha değerli kılan özelliktir.

Goldman ve Olsson, ortaya koydukları koşullu-olasılık çözüm önerisini, espresso ve Larissa örnekleri olmak üzere iki örnek üzerinden netleştirmeye çalışırlar. Larissa örneği, mevcut çözümün genellik sorunuyla ilişkisinin konu

²³ Alvin Goldman ve Erik Olsson, "Reliabilism and the Value of Knowledge", ss. 27-8.

edileceği üçüncü bölümde ele alınacağı için, burada sadece espresso örneği üzerinde durulacaktır. Bu örnek şöyle ilerler:

Eğer güvenilir bir espresso makinesi tarafından iyi bir fincan espresso üretilirse ve bu makine kişinin kullanımında kalırsa, o zaman bir sonraki fincan espressonun iyi olma olasılığı, ilk iyi fincanın güvenilir olmayan bir makine tarafından yalnızca tesadüfen üretildiğini düşünürsek, bir sonraki fincan espressonun iyi olma olasılığından daha büyüktür. [...] İyi bir fincan espressonun güvenilir bir şekilde üretilmesi [...] sonraki iyi fincan espressonun olasılığını arttırır ya da geliştirir. Bu olasılığı arttırma, sahip olunacak değerli bir özelliktir.²⁴

Goldman ve Olsson, bu örnekle, iyi espresso üreten ve güvenilir olan bir espresso makinesinin gelecekte tekrar kullanılması halinde, iyi espressolar üretme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermeye çalışır. Diğer bir deyişle, güvenilir bir espresso makinesinin t_1 zamanında iyi bir fincan espresso üretmesi, t_2 zamanında kullanıldığında da üreteceği espressonun iyi olma olasılığını barındırır. Ve bu olasılık, güvenilir olmayan bir makinenin tekrar kullanıldığında üreteceği espressonun iyi olma olasılığından daha yüksektir. Benzer şekilde, güvenilirlik bağlamında bilgi güvenilir bir bilişsel sürecin kullanımından oluşur. Bu sürecin zaman içinde tekrar kullanılması halinde, ürettiği (benzer türden) inançların doğru olma olasılığı oldukça yüksektir. Bu olasılık, bilgiyi doğru inançtan daha değerli kılan özelliktir.²⁵

Bununla birlikte, Goldman ve Olsson koşullu-olasılık çözümünün bir takım “empirik düzenliliklere” (*empirical regularities*) bağlı olduğunu da altını çizerler. Bunlardan birisi, genellik (*generality*)’tir. Genellik, “eldeki bir yöntemin bir durumda güvenilir olması halinde, diğer benzer durumlarda da güvenilir olmasının muhtemel” olduğunu ifade eder.²⁶ Diğer bir empirik koşul ise, inanç üreten süreç ya da metotların tekrar karşılaştığımız durumlara uygulanabilir olmasıdır. Goldman ve Olsson, bu olguya “benzersiz olmama” (*non-uniqueness*) durumu der. “Zamanlar-arası erişim” (*cross-temporal access*) olarak ifade edilen koşul ise, bir kez kullanılan bir yöntemin, daha sonra benzer bir durumla karşılaşıldığında kullanılabilir olmasıdır. Son olarak, yerine getirilmesi gereken diğer bir empirik koşul “daha önce verilen bir yöntemi kullandıysanız ve sonuç göz ardı edilemezse, tekrar benzer bir durumda kullanmanızın muhtemel” olduğunu ifade eder.²⁷ Bu koşula “öğrenme” (*learning*) der, Goldman ve Olsson. Öğrenme koşuluna göre, özne bir durumda başarısız olan metodu terk edip,

²⁴ Alvin Goldman ve Erik Olsson, “Reliabilism and the Value of Knowledge”, s. 28.

²⁵ Goldman ve Olsson, bu olasılığın “objektif” anlamda bir olasılık (*objective probability*) olduğunu vurgularlar (Alvin Goldman ve Erik Olsson, “Reliabilism and the Value of Knowledge”, s. 28).

²⁶ Alvin Goldman ve Erik Olsson, “Reliabilism and the Value of Knowledge”, s. 29.

²⁷ Alvin Goldman ve Erik Olsson, “Reliabilism and the Value of Knowledge”, s. 29.

başarılı olanları kullanmayı tercih etme eğilimindedir. Dikkat edilirse, öğrenme koşulu, diğer koşulların aksine, özne ve öznenin yapacağı tercih ile ilgilidir.

Bu empirik düzenliliklerin oynadığı rolü, Goldman ve Olsson, güvenilir bilgi anlayışı temelinde şöyle açıklar: Diyelim ki S öznesi p önermesini biliyor. S'nin p'yi bilmesi, güvenilirlik bağlamında, S'nin p'ye ilişkin inancını oluşturan güvenilir bir yöntem R'nin olduğu anlamına gelir. Benzersiz olmama koşuluna göre, gelecekte S'nin R'yi kullanabileceği benzer durumlarla karşılaşması olasıdır. Zamanlar-arası erişim, S'nin benzer bir durumla tekrar karşılaştığında, daha önceden kullandığı R'nin S'nin erişiminde olması anlamına gelir. Öğrenme koşuluna göre, S'nin bu durumda R'yi tekrar kullanması söz konusudur. Genellik koşulu altında ise, R'nin gelecekteki benzer durumlarda da güvenilir olması muhtemeldir. R güvenilir olduğundan dolayı, R'nin yeniden kullanımı yeni bir doğru inanç oluşturacaktır. Bu anlamda, S'nin bilmesi demek, S'nin gelecekte daha fazla doğru inanç elde etmesinin olası olması demektir.²⁸

Goldman ve Olsson'un vurguladığı üzere, bilginin gelecekteki doğru inançlara vesile olma olasılığı, bahsi geçen empirik düzenliliklerin sağlanmasına bağlıdır. Bununla birlikte, Goldman ve Olsson, bu empirik düzenliliklerin her zaman sağlanma olasılığının bulunmadığını kabul ederek, bilginin böyle durumlarda ekstra bir değere sahip olamayacağını söyler. Dolayısıyla, Goldman ve Olsson'un çözümü, bilginin her zaman doğru inançtan daha değerli olduğunu değil, bilginin genellikle doğru inançtan değerli olduğu şeklinde daha zayıf anlamda bir sonucu destekler. Buna göre, bilginin değeri hakkındaki kabul evrensel değil, genel bir ifade olarak yorumlanır.

Sonuç olarak, Goldman ve Olsson'un koşullu-olasılık çözümü, bilginin ekstra değerini gelecekteki doğru inançların değeri üzerinden açıklar. Bu anlamda, eldeki çözüm veritist anlayışla örtüşür. Çünkü, veritizm doğruluğun epistemik açıdan nihai değer olduğunu kabul eder.

III. Koşullu-Olasılık Çözümü ve Genellik Sorunu

Koşullu-olasılık çözümü gölgeleme itirazını başarıyla karşılar mı? Doğru bir inancın güvenilir bir süreçle oluşturulması halinde, bu mekanizmanın oluşturacağı sonraki inançların da doğru olma olasılığının bulunduğu düşüncesi oldukça makul gözüktüğü de, bu savın mevcut sorunu aştığını söyleyebilir miyiz? Bu makalenin temel tezi şudur: Koşullu-olasılık çözümü "tip-örnek" ayrımı üzerine temellenir ve bu nedenle bu çözümün başarısı bu ayırmadan kaynaklanan genellik sorununun çözüme kavuşturulmasına bağlıdır. Bu doğrultuda, tartışmamızın bu bölümünde, ilk olarak ana hatlarıyla genellik sorununun ne olduğu ele alınacaktır. Ardından, Goldman ve Olsson'un çözüm önerisinin neden

²⁸ Alvin Goldman ve Erik Olsson, "Reliabilism and the Value of Knowledge", s. 29.

bu sorunla karşılaştığı ve söz konusu çözümün başarılı olabilmesi için, öncelikle genellik sorununun aşılması gerektiği ifade edilecektir.

Güvenilircilik, tekrar edecek olursak, bir inancın epistemik statüsünü, bu inancın nasıl oluşturulduğuna bakmak suretiyle belirler. Bu yaklaşıma göre, eldeki bir inanç ancak ve ancak güvenilir bir süreçle oluşturulmuşsa bilgi statüsü kazanabilir. İlk defa Goldman'ın tartıştığı ve kendi güvenilirci öğretisi için "kritik" bir problem olarak gördüğü genellik meselesi de, kabaca, bir inancın epistemik statüsü için belirleyici olan ilgili sürecin tanımlanması meselesidir.²⁹ Bu sorunu daha iyi kavrayabilmek için, öncelikle, kısaca da olsa, inanç-olusturma mekanizmalarına ilişkin "tip-örnek" (*type/token*) ayrımı üzerinde durulması önemlidir. Bir bilişsel mekanizma ya da süreç örneği, herhangi bir inancın oluşumuna neden olan, belirli bir zamanda gerçekleşen ve tekrarlanamayan fonksiyonel işlemdir.³⁰ Bir süreç tipi ise, benzer özellikteki süreç örneklerini kapsayan, tekrarlanabilir, genel yapıdır. Bu ayrıma göre, bilgi üzerindeki "güvenilirlik" sınırlamasının sadece bilişsel süreç tiplerine uygulanabilir bir özellik olduğu açıkça gözükmemektedir. Çünkü söz konusu sınırlamanın "çoğunlukla doğru inanç oluşturma eğilimi" şeklinde karakterize edilmesi, bilişsel sürecin tekrarlanabilir olmasını ve birden fazla kez gerçekleşmesini gerektirir ki, bu ancak süreç tipleri için geçerlidir. Öyleyse, eldeki bir inancın epistemik statüsü, bu inancın oluşumuna neden olan süreç tipinin güvenilir olup olmamasına bağlıdır. Diğer bir deyişle, ö gibi bir inanç örneğinin bilgi niteliği kazanabilmesi için, bu inanca neden olan süreç örneğinin güvenilir bir süreç tipinin örneği olması gerekmektedir. O halde, güvenilircilere burada düşen görev, ilgili süreç tipini belirleyip, ona göre eldeki inancın statüsünü saptamaktır. Ancak, ne var ki, güvenilirci yaklaşım bu noktada ciddi bir güçlük karşılıdır. Goldman bu güçlüğü şöyle ifade eder:

bir inanç oluşturulduğunda, ona neden olan bilişsel mekanizma örneği farklı şekillerde betimlenebilir. Bu farklı betimlemelerle ilişkili olarak farklı bilişsel mekanizma tipleri vardır ve bu tiplerin farklı güvenilirlik özellikleri olabilir. Soru şudur: Güvenilirliği belirlemede bu bilişsel mekanizma tiplerinden hangisi kullanılmalıdır?³¹

Conee ve Feldman da, güvenilirciliğin karşılaştığı bu güçlüğü açıkça farkındadır ve bunu şöyle bir örnek üzerinden açıklamaya çalışırlar: Diyelim ki Mehmet camdan dışarı baktığında bir akçaağaç görür ve yakında bir akçaağaç olduğuna dair bir inanç oluşturur. Peki ama, bu inanç bir bilgi durumu mudur? Mehmet'in inancının bir bilgi durumu olabilmesi için, ona neden olan sürecin

²⁹ Bu mesele, daha sonra, daha etkin bir şekilde Conee ve Feldman tarafından ele alınıp tartışılmıştır (Bkz. Richard Feldman, "Reliability and Justification", *The Monist*, sayı: 68, cilt: 2, 1985, ss. 159-174; Earl Conee ve Richard Feldman, "The Generality Problem for Reliabilism", *Philosophical Studies*, sayı: 89, 1998, ss. 1-29).

³⁰ Earl Conee ve Richard Feldman, "The Generality Problem for Reliabilism", s. 2.

³¹ Alvin Goldman, *Epistemology and Cognition*, s. 49.

güvenilir olması gerekmektedir. Bu durumda, eldeki inancı oluşturan süreç örneği hangi süreç tipinin bir örneğidir? Algısal süreç mi? Görsel süreç mi? Çarşamba günü gerçekleşen süreçler mi? Parlak güneş ışığındaki görsel süreçler mi? Doğru inançla sonuçlanan süreçler mi? Bir ağaç-sınıflandırma yargısına varmak için yaprak şekline itimat etme süreci mi? Hangi süreç tipinin seçildiğine bağlı olarak, eldeki inancın statüsüne ilişkin yargı değişebilir. Çünkü Conee ve Feldman'ın da vurguladığı üzere, bu süreç tiplerinin hepsi aynı oranda güvenilir değildir.³² O zaman, Mehmet'in inancının statüsü üzerinde belirleyici olan ilgili süreç tipi bunlardan hangisidir?

Eğer seçilen ilgili süreç tipi oldukça dar kapsamlı olursa, güvenilirlik "Tek Vaka Sorunu" (*Single Case Problem*) olarak da adlandırılan sorunla yüzleşmek durumunda kalacaktır. Şöyle ki ilgili süreç tipinin çok spesifik yani tek bir örneği olacak şekilde tanımlanması halinde, söz konusu süreç oluşan inancın doğru ya da yanlış olmasına bağlı olarak ya tamamıyla güvenilir ya da tamamıyla güvenilir olmayan bir süreç olacaktır.³³ Öte yandan, seçilen ilgili sürecin çok geniş kapsamlı olması "Ayrımın Olmaması Sorunu" (*No Distinction Problem*) olarak bilinen soruna yol açar. Bu sorun, Feldman'ın da ifade ettiği gibi, "açıkça farklı epistemik statüdeki inançların aynı (geniş) ilgili süreç tipine ait örnekler tarafından oluşturulmasıyla" ortaya çıkmaktadır.³⁴ Eğer ilgili süreç tipi çok genel olursa, o zaman bu sürecin kapsamı öyle geniş olacaktır ki, bu sürecin güvenilir ve güvenilir olmayan örnekleri arasında bir ayrım yapılması mümkün olmayacaktır. Öyleyse, güvenilirliğin eldeki inancın epistemik statüsü üzerinde belirleyici olan ilgili süreç tipini ne çok geniş ne de çok dar olmayacak biçimde belirlemesi gerekir. Diğer bir deyişle, ilgili süreç tipi öyle seçilmelidir ki ne tek vaka sorunuyla ne de ayrımın olmaması sorunuyla karşılaşılın. Genellik meselesi işte böyle bir sürecin bulunması meselesidir.³⁵ Bu meseleye yönelik, farklı tepkiler ve eleştiriler geliştirilmiştir. Bu makalede genellik sorununun koşullu-olasılık çözümüyle olan bağlantısı üzerinde durulacağı için, bu tepki ve eleştiriler burada ele alınmayacaktır. Bu noktada, yanıtlanması gereken soru, güvenilirlik için ciddi bir sorun oluşturan genellik sorununun koşullu-olasılık çözümü ile nasıl ilişkili olduğudur.

Koşullu-olasılık çözümü, yukarıda da dile getirildiği üzere, iki temel sav üzerine kuruludur. Bunlar, (i) eğer S öznesinin p önermesine ilişkin doğru inancı G gibi güvenilir bir süreç ile oluşturulmuşsa, belirli empirik düzenliliklerin

³² Earl Conee ve Richard Feldman, "The Generality Problem for Reliabilism", s. 2.

³³ Alvin Goldman, *Epistemology and Cognition*, s. 50.

³⁴ Richard Feldman, "Reliability and Justification", s. 161.

³⁵ Bu çalışmayı değerlendiren hakemlerden biri, Juan Comesana'nın genellik sorunuyla ilgili bir yazısına atıfta bulunarak, bu sorunun yalnızca güvenilirliğe özgü bir mesele olup olmadığı konusuna dikkati çekmiştir (Söz konusu çalışma için, bkz. Juan Comesana, "A Well-Founded Solution the Generality Problem", *Philosophical Studies*, sayı: 129, 2006, ss. 27-47). Bu konu önemli olmakla beraber, tartışmamızın asıl amacı ve sayfa sınırlaması dolayısıyla burada ele alınmayacaktır.

sağlanması halinde, S öznesi G'yi tekrar kullanacaktır; (ii) S'nin benzer türden inançlarının doğru olma olasılığı, S'nin gelecekte G'yi tekrar kullanmasına bağlı olarak artar. Fakat bu iki temel sav yakından incelenirse, koşullu-olasılık çözümünün örtük bir şekilde genellik sorununun ortaya çıkmasında etken olan tip-örnek ayrımı üzerinde şekillendiği görülecektir. Bunu görmek için, koşullu-olasılık çözümünün dayandığı empirik koşullardan biri olan “öğrenme koşulunun” yeniden ele alınıp irdelenmesi yeterlidir. Bu koşul, Goldman ve Olsson'un terimleriyle ifade edecek olursak, şudur: “Eğer bir yöntemi daha önceden kullandıysanız ve sonuç itiraz edilemez ise, bu yöntemi benzer bir durumda tekrar kullanmanız muhtemeldir”.³⁶ Bu koşul, bilgi durumuna uygulandığında, sonucun “itiraz edilemez” olduğu ifadesi ile, eldeki inancın doğru olduğunun kastedildiği açıkça görülmektedir. Diğer bir deyişle, burada “sonuç” inanca karşılık gelmektedir ve bir inancın epistemik açıdan “itiraz edilemez olması” ise, o inancın doğruluğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda, eğer bir sürecin oluşturduğu inanç doğru ise, öğrenme koşulu epistemik öznenin bu süreci benzer bir durumda tekrar kullanma eğiliminde olduğunu ileri sürer. Dikkat edilecek olursa, öğrenme koşulunun temelinde bilişsel mekanizmalara ilişkin tip-örnek ayrımının başarıyla yapılabileceği düşüncesi yatmaktadır. Şöyle ki, bir bilişsel sürecin ya da yöntemin önceden kullanıldığında başarılı sonuç doğurması demek, buradaki sürecin “örnek” anlamında kullanılması demektir. Bununla birlikte, bir durumda başarılı olan bir sürecin ya da yöntemin benzer durumda tekrar kullanılması ise, ancak süreç tipleri için mümkündür. Çünkü sadece süreç tipleri tekrarlanabilir yapıda olup, yeniden kullanılabilirler. Buna göre, Goldman ve Olsson'un öğrenme koşulu yeniden şöyle formüle edilebilir. Eğer M gibi bir süreç tipinin örneği olan m örneği belli bir zamanda ve durumda ö'ye ilişkin doğru inanç oluşturmuşsa, o zaman S öznesi M'yi gelecekte benzer bir durumla karşılaştığında yeniden kullanma eğilimindedir.

Ancak buradaki sorun şudur: Öğrenme koşulu, örtük bir şekilde, her süreç örneği için tek bir ilgili süreç tipi olduğunu öngörür. Bunu açıklığa kavuşturmak için, Goldman ve Olsson'un Larissa örneğini göz önünde bulundurmamak faydalı olacaktır. Diyelim ki Larissa'ya gidiyorsunuz ve yolda iki yol ayrımı var.

1. Durum: N gibi bir güvenilir bir navigasyon sistemine sahipsiniz ve N ilk kavşakta Larissa'ya giden en kısa yolun sağda olduğunu size doğru bir şekilde bildiriyor. Bu sistemin Larissa'ya hangi yoldan gidileceğine ilişkin doğru enformasyon vermesi beklenilir bir durumdur, çünkü güvenilirdir.
2. Durum: Elinizdeki M navigasyon sistemi güvenilir değil, fakat bu navigasyon da tesadüfi bir şekilde Larissa'ya nasıl gidileceğine ilişkin doğru bir enformasyon sağlar.

³⁶ Alvin Goldman ve Erik Olsson, “Reliabilism and the Value of Knowledge”, s. 29.

Her iki durumda da ilk yol ayrımında “Larissa’ya giden yol sağdadır” (p) şeklinde doğru bir inanç oluşturduğunuz varsayalım. Peki ama, bu bize ikinci yol ayrımına ilişkin inancın epistemik statüsü için ne söyler? Öğrenme koşuluna göre, navigasyon sisteminin her iki durumda da ilk yol ayrımı hakkında doğru inanç oluşturması ve başarılı olması, bu sistemin ikinci yol ayrımında da kullanılacağı anlamına gelmektedir. Fakat, Goldman ve Olsson’un da iddia ettiği gibi, ikinci yol ayrımı hakkındaki inancın doğru olma olasılığı, birinci durumda ikinci durumdakine kıyasla daha fazladır. Çünkü birinci durumda kullanılan navigasyon sistemi, ikinci durumdaki navigasyon sisteminin aksine, güvenilirdir. Bu örnekte de görüldüğü üzere, “Larissa’ya giden yol sağdadır” doğru inancını oluşturan ve ilk yol ayrımında başarılı bir sonuç doğuran süreç ya da mekanizma örneğinin, tek bir süreç tipine ait olduğu varsayılmaktadır. Buradaki ilgili mekanizma tipi, birinci durumda N iken, ikinci durumda M’dir. Ancak, genellik sorunu tartışmasında, Conee ve Feldman’ın da vurguladığı gibi, bir inancı oluşturan bir süreç örneği, birçok farklı süreç tipinin örneğidir. Bu nedenle, bir inancın statüsünü belirleyici olan süreç tipini saptamak oldukça zordur. Dahası, belirlenen tipin genellik derecesine göre, güvenilirlik derecesi de değişebilir ve dolayısıyla bu süreç tipinin oluşturacağı inançların doğru olma olasılık oranı da artabileceği gibi de azalabilir. Fakat, öyle gözüküyor ki, Goldman ve Olsson genellik meselesinin yol açtığı güçlüğü halihazırda aştığını düşünmektedirler. Çünkü koşullu-olasılık çözümü, yukarıda da belirtildiği gibi, bu öngörü üzerine temellenir.

Öyleyse, Goldman ve Olsson’un öne çıkardığı koşullu-olasılık çözümünün başarılı ya da en azından ikna edici olabilmesi için, öncelikle genellik sorununun aşılmış olması gerekmektedir. Çünkü bu çözüm genellik sorununun ortaya çıkmasında etkili olan tip ve örnek ayrımına dayanmaktadır. Yukarıda da dile getirildiği üzere, güvenilir bir mekanizmanın tekrar kullanılması halinde, oluşacak olan inançların doğru olma olasılığının yüksek olacağı düşüncesi bu ayırım üzerine kuruludur. Dahası, mevcut çözüm, her süreç örneği için tek bir ilgili tipin olduğunu esas alır. Ancak, genellik meselesi halledilemediği müddetçe, söz konusu çözümün böyle bir öngörüde bulunabilmesi mümkün gözükmemektedir.³⁷

³⁷ Dergi hakeminin de işaret ettiği üzere, literatürde genellik sorununa ilişkin ortaya koyulan çeşitli çözüm önerileri mevcuttur. Bu önerilerin gerçekten mevcut sorunu aşımış olmaları ise tartışmaya açıktır. Söz konusu çözümlerin başarısız olması demek, genellik sorununun hem güvenilirlik hem de koşullu-olasılık çözümü için ciddi bir tehdit oluşturmaya devam etmesi anlamına gelir. Kaldı ki, bu da söz konusu çözümün başarısına gölge düşürür. Fakat, burada şunu belirtmek gerekir ki, bu yazının amacı, genellik meselesinin hiçbir zaman çözülemeyeceği ve bu nedenle de koşullu-olasılık çözümünün başarılı olmasının mümkün olamayacağını savunmak değildir. Bu çalışma, daha az iddialı bir argüman ortaya koyarak, mevcut çözümün başarılı olabilmesi için, genellik meselesi üzerinden sağlanması gereken bir koşula dikkati çekmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, bu koşul sağlansa bile, eldeki çözüme karşı sorun teşkil eden başka bazı durumlar da söz konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Comesana, Juan, "A Well-Founded Solution the Generality Problem", *Philosophical Studies*, sayı: 129, 2006, ss. 27-47.
- Conee, Earl ve Feldman, Richard, "The Generality Problem for Reliabilism", *Philosophical Studies*, sayı: 89, 1998, ss. 1-29.
- DePaul, Michael, "Value Monism in Epistemology", *Knowledge, Truth and Duty* içinde, ed. Matthias Steup, Oxford University Press, Oxford, 2001, ss. 170-183.
- Feldman, Richard, "Reliability and Justification", *The Monist*, sayı: 68, cilt: 2, 1985, ss. 159-174.
- Goldman, Alvin, *Epistemology and Cognition*, Harvard University Press, Cambridge, 1986.
- Goldman, Alvin & Olsson, Erik, "Reliabilism and the Value of Knowledge", *Epistemic Value* içinde, eds. Adrian Haddock, Alan Millar ve Duncan Pritchard, Oxford University Press, Oxford, 2009, ss. 19-41.
- Jones, Ward, "Why Do We Value Knowledge?", *American Philosophical Quarterly*, sayı: 34, 1997, ss. 423-440.
- Kvanvig, Jonathan, *The Value of Knowledge and the Pursuit of Understanding*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Platon, *Menon*, çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2011.
- Pritchard, Duncan, "Recent Work on Epistemic Value", *American Philosophical Quarterly*, sayı: 44, 2007, ss. 85-110.
- Pritchard, Duncan, "Knowledge, Understanding and Epistemic Value", *Royal Institute of Philosophy Supplement*, sayı: 64, 2009, ss. 19-43.
- Pritchard, Duncan, "Veritism and Epistemic Value", *Goldman and His Critics* içinde, eds. Brian P. McLaughlin ve Hilary Kornblith, Blackwell, Oxford, 2016, ss. 200-218.
- Riggs, Wayne, "The Value Turn in Epistemology", *New Waves in Epistemology* içinde, eds. Vincent Hendricks & Duncan Pritchard, Palgrave Macmillan, New York, 2008, ss. 300-323.
- Sosa, Ernest, *A Virtue Epistemology: Apt Belief and Reflective Knowledge*, Vol. I, Oxford University Press, Oxford, 2007.
- Williamson, Timothy, *Knowledge and Its Limits*, Oxford University Press, Oxford, 2000.
- Zagzebski, Linda, "The Search for the Source of the Epistemic Good", *Metaphilosophy*, sayı: 34, 2003, ss. 12-28.
- Zagzebski, Linda, "Epistemic Value Monism", *Ernest Sosa and His Critics* içinde, ed. John Greco, Blackwell Publishing, Oxford, 2004, ss. 190-198.